

DE
LAPSU
Q. SEPT. FLOR. TERTULLIANI
AD
MONTANISTAS,

EXERCITATIONIS HISTORICO THEOLOGICÆ

DISPUT. V.

DE
LAPSUS TERTULLIANI AD MONTANISTAS
VERITATE, ET QUALITATE,

Quam

DEO favente,

In Inclita Argentoratensium Universitate,

P R Æ S I D E

DN. JOHANNES JOACHIMO
ZENTGRAVIO,

SS. Theol. D. & Prof. Publ. Ord. Celeberrimo,

Convent. Eccles. Præsides Gravissimo, Capituli
Thom. Decano,

Fautore, Patrono atq; Præceptore

summè colendo,

publicè defendet

JOHANN. DAVID KARCHER, Argent.

Die Mens. Septembri. Anno 1704.

H. L. Q. S.

— (* * *) —

ARGENTORATI

Typis JOHANNIS FRIDERICI SPOOR.

a. CXXXIX. 141.

II. diss. A
9, 41

VIRIS

*Plurimum Reverendis, Amplissi-
mis, Praclarissimis, atq; Doctissimis,*

DN. LUC. SEBASTIANO
RITTERO,

DN. M. GEORG. LUDOVICO
ROEGNERO,

Illi ad Divum Nicolai: Huic Aurelian.

pastoribus fidelissimis,
Capituli Thomani Canonicis,

*Dominis Fautoribus, atq; Patronis
aeternum devenerandis,*

Disputationem hanc

D. D.

JOHANN. DAVID KARCHER.



DISP. V.
DE
LAPSU TERTULLIANI
ad
MONTANISTAS.

ARTICULI II.

SECTIO II.
DE
LAPSUS HUIUS VERITATE,
ET QUALITATE.

§. I.



IN superioris sectionis § I. ostendimus, de lapsu Tertulliani non idem omnes sentire, variante cum studio & affectu erga virum quondam clarissimi nominis, tum sententiâ de erroribus, in quos incidit, & lapsus qualitate non idem statuentium; absolvente hunc à lapsu lapsum, quem feliciter aliquandiu

stantem commisisse iste contendit. Posterior opinio cum certa nobis videatur, in ea quam hoc nomine ex veri amore instituemus disquisitione, assertum ibimus I. Tertullianum prius orthodoxum defecisse ad Fanaticos Montanistas. II. Eundem ad Montanistas deficiendo lapsum esse, Pietastrumq; factum.

§. 2. Ingenium viri inconstans, & fanaticum, asperum & austerum, uti rigidiora & asperiora amaverat, ita lapsurum inclinabat ad hypocrisin Pietastrorum potius, atque sanctulo-
rum,

A

rum,

rum, quam crasse sceleratorum fœdam impietatem; ad Encratitarum & Montanistarum potius rigorem, quam ad Gnosticorum improbitatem. Solemus enim errores ingenio convenientes eligere. Affirmare id licet de Tertulliano, cujus ingenio errores quos fovit respondisse, ex sequentibus apparebit; observatum etiam *Baronio Annal. t.2. ad ann. Chr. 202. §.10.* Ingenio fraudulento fuit Valentinianus: Fraude hinc etiam usus in erroribus suis explicandis. *Irenæo memorante. l.1. contra hæc. præfat. errorem secundum semetipsum non ostendit, ne denudatus fieret comprehensibilis, suasorio autem croperimento subdole adornatus, quo ipsa veritate veriolem se præstaret, & deciperet exteriori phantasmate rudiores.* Dissentit equidem *Autor des Eclaircissements sur l'Histoire Ecclesiast. des deux prem. siècles*: Sed nimium hesternus est, quam ut officere possit glorioso huic Martyri, nec tam veri studium ostendit, quam ingenium pruriens.

§. 3. *Primo* itaque ut doceamus, *Tertullianum* prius orthodoxum defecisse ad *Fanaticos Montanistas*, commodius id non fiet, quam instituto parallelismo dogmatum Montani & Tertulliani. Id antequam fiat notandum, duplicis generis esse errores, qui in scriptis Tertulliani leguntur. Horum alii fuerunt Montanistarum deliria, quæ lapsus ad Fanaticorum horum cœtum etiam sua fecit: Alii sunt retenti ab illis, qui hoc nomine potissimum postea appellati sunt *Tertullianiste*, à Tertulliano, quorum reliquiæ adhuc *B. Augustini* tempore in urbe *Carthaginensi* durarunt, de quo *B. Præsul* in l. de hæres. c. 80. Unde cum de lapsu Tertulliani ad *Montanistarum Pietismum* sumus in præsentis solliciti, prioris generis errores, quo de lapsu magni & pii aliquandiu Viri, cujus laus ista tempestate etiam magna in Ecclesia fuit, constet, erunt explicandi; monente *Baronio Annal. t. 2. ad an. 173. n. 31. lapsum omnes Montani errores esse sectarum.*

§. 4. *Primus* itaque ad Montanismum inclinantis, & in Fanatismum lapsi Tertulliani error fuit, quod *Spiricum Montani Pseudopropheticum*, pro *Paracleto*; Montanumque Fanaticum, & dæmonio agitatam, pro viro spiritu DEI & dono prophetiæ prædico habuerit. Accidit nimirum Tertulliano, quod apud
Euseb.

Euseb. H. E. l. 5. c. 16. Apollinaris, Hierapolitanus Episcopus, aliis etiam hic accidisse memorat, ut *ἡλθὲν αὐτῷ καὶ πλάσμα ἑνὸς καὶ ἐκείνου καὶ ἐκείνου*, captus & in fraudem inductus illecebris spiritus hujus seductoris, & ipse ista pietatis specie, qua rigidum & austerum Montani ingenium delectabatur, infatuaretur; cum suo potius obtemperare ingenio, æque austero & aspero, quam ea qua par fuerat sollicitudine spiritus probare mallet 1. Joh. 4. noster Ater. Novas Montani prophetias amplexus est Tertullianus, quippe quem in pte Paracletico vere censuit afflatum. Questus hinc est de Praxea in l. advers. eund. c. 1. quod Episcopum Romanum, agnoscentem jam PROPHETIAS Montani, Priscæ, Maximillæ, aliter sentire de his prophetis fecerit; addens, prophetiam eundem Roma expulisse, & Paracletum fugavisse. In l. vero de anim. f. m. 645. ita loquitur: *Quia spiritualia charismata agnoscimus, post Johannem quoque prophetiam meruimus & consequi.* In l. de Coron. Milit. c. 2. Prophetias hujusmodi Spiritus Sancti esse, ne respui debere contendit. In l. de monog. f. 582. à Paracletico suggesta novam prophetiam appellavit. In l. 3. advers. Marc. f. m. 214. loquitur de sermone NOVÆ PROPHETIÆ, qui apud fidem nostram est, uti fingit; quem etiam Visionibus Ezechielis, & Johannis contradistinguit, cum Apocal. 22, 18. omnis additio ad Canonem, & nova revelationis expectatio gravissime sit prohibita. Has vero expectandas esse temere contendit l. de Jejun. advers. Psychic. c. 10. f. m. 776. sq. quia, inquit, eorum quæ ex traditione observantur tanto magis dignam rationem asserre debemus, quanto carent scripturæ autoritate, donec aliquo cælesti charismate aut confirmentur, aut corrigantur; & si qua, inquit, ignoratis Dominus vobis revelabit. Scripsit hinc de Ecstasi libros sex, Hieronymo memorante Catal. script. Eccl. t. 2. Opp. in Montani sui gratiam; quem supra laudatus scriptor apud Euseb. H. E. l. c. ait *πράξοντα εἰς ἑαυτὸν τῷ ἀντικειμένῳ, πνευματοφορητῶν τε καὶ αἰφνιδίως ἐν κατοχῇ τινι καὶ παρεκτασίᾳ γρόμῳ ἐνθουσιᾶν ἀρχαῖα τε λαλεῖν ἢ ξεροφωνεῖν ὡς τὸ καὶ τῶν ἀδελφῶν, καὶ καὶ ἀφροχλιῶ ἀνωθεν τῆ ἐκκλησίας ἐβῆ δὴ τὸν πνευματικόν*, aditum in se adversario spiritui, demone repletum subito quodam furore ac mentis excessu concuti cœpisse, & nova quadam atq;

inaudita proloqui; hariolantem & predicentem futura prater morem ac institutum Ecclesie à majoribus traditum; & continua deinceps successione propagatum. Hinc etiam tanquam ἐνεργήμων, & δαιμονίων, abreptitius & daemoniacus, atque ἐν πλάνης πνέματα ὑπάρχων, spiritu erroris actus, fuit objurgatus. Hos Enthusiasmus defendit atq; probavit Tertullianus. In lib. adversus Prax. f.m. 405. hinc questus est de hoc, quod de Prophetis & Ecclesiis Cataphrygum falsa Romæ adseveraverit. Idem etiam ex instituto fecit l. 7. operis de Ecstasi adversus Apollonium, memorante Hieronymo de script. Eccles. Singulari enim scripto cum Cataphrygum falsas prophetias, tum vitam & mores eorum, qui hæresis illius autores fuerant, is discusserat, de quo Euseb. H. E. l. 5. c. 16. & Nicephor. Callist. H. E. l. 4. c. 25.

§. 5. Imo eo usque delirii venit Tertullianus, ut II. non extases solum defenderet, sed & III. revelationes, & quod mireris, colloquia angelica, imo & cum ipso IV. Christo conversationem admitteret & probaret; prout etiam ex Epiphani. Hæc. 49. f. 418. constat, Quintillam sive Priscillam, Montani sociam, jactasse, ad se somno correptam Christum descendisse, secumq; dormisse. ἐν ἰδέᾳ, ἠπυῖε, γυναικὸς ἐρημαλισμῶν ἐν σολῆ λαμπρῇ ἤλθε πρὸς με χεῖρὸς, καὶ ἐπέβαλεν ἐν ἐμοὶ τὴν σοφίαν, καὶ ἀπεκάλυψε μοι, τὸ πῶς τὸ πῶς εἶναι ἁγίον, καὶ ὡς τὸ Ἱερουσαλήμ ἐκ τῆς ἐργασίας καλῆναι, mihi specie aut veste splendida venit ad me Christus, mihiq; sapientiam indidit, atq; hunc locum sanctum esse significavit, in eumq; sanctam Hierusalem delabi. Suum vero fanaticum hac de re, & fanatica observata, his Tertullianus explicavit verbis in l. de animi f. 645. sq. Est hodie SOROR apud nos revelationum charismata sortita, quas in Ecclesia inter dominica solennia per extasim in spiritu patitur. Conversatur cum Angelis, aliquando etiam cum Domino, & videt & audit sacramenta, & quorundam corda dinoscit, & medicinas desiderantibus sumit. (submittit habet Pamel.) Addit & V. Visiones; miraturque has in sorore fanatica fanaticus ex orthodoxo factus Tertullianus, ita pergens: Prout scriptura (in Ecclesia) leguntur, aut Psalmi canuntur, aut ad locutiones proferuntur, aut petitiones delegantur; ita inde materia visionibus subministrantur; quas postmodum, & qua viderit, dimissa plebe, ceu ad hæc intimiora sc. cogno-

cogno-

cognoscenda nondum capaci, *renunciare* Tertulliano solebat. Mirum profecto, tam credulum fuisse *Tertullianum*, ut à fanatica hac muliere, & Montanistarum Prophetissa deceptus, contra omnem etiam saniozem Philosophiam crederet, *animam esse corpoream*; id quod jure ipsi objicitur ab *Augustino* t. IV. opp. de bon. vid. c. 4. f. 1019. cui hoc nomine audit *Cataphrygum*, & *Novatianorum disertissimus adstipulator*, à *fœminis deceptus*. De cætero cognoscitur hinc, quod, quemadmodum hodie in suis conventiculis Fanatici, Quackeri, mulierculis vaticinandi, & docendi facultatem concedunt, contra Apostoli præceptum, qui *tacere* eas vult *in Ecclesia*, etiam pluribus prophetantibus, 1. Cor. 14, 34. de quo loco alibi egimus; ita olim in cœtu Montanistarum Fanatico, cui *Tertullianus* se associaverat, idem obtinuerit. Etsi vero ob hanc credulitatem jure apud *Baronium* etiam *Annal.* ad ann. Chr. 201. n. 13. male audiat *Tertullianus*, quem plane insaniisse scribit, dum *arbitrio mulierculæ, à cardine dimotus fuit*, non tantum *Christianæ Theologiæ*, sed etiam *humanae Philosophiæ*, ut *animam corpoream, coloratam, anthropomorphitam crediderit*; non minus tamen est cur miremur, quod *Tertulliano* l. contra *Praxeam* c. 1. memorante, quidam Romanus Episcopus *Priscæ* hujus, de qua modo egimus, *prophetias agnoverit*, quod non minoris animi facilitatis character fuit. Quis vero iste fuerit Episcopus Romanus Montanizans, varie inter doctos disquiritur, de quo *Dn. D. Ittig.* dissert. de Hæresarch. s. 11. c. 13. §. 29. *Dannhau.* *Christeid.* p. 237. Certum nobis est cum doctissimo *Rigaltio* fidem *Tertulliani* in re, sane tunc temporis non incognita, non esse contra manifestam veritatem in dubium vocandam.

§. 6. Cæterum trabalis error Theologiæ Montanistarum, & sic quoque *Tertulliani*, Fanaticæ fuit de *Paracleta*, cui omnia tribuuntur. De mente quidem *Tertulliani* disquirunt, num statuerit, *Montanum* esse ipsum *Paracletum*, à *Christo* Joh. 16, 7. sq. 12. sq. promissum; an vero alium *Montanum*, alium *Paracletum*, majori plenitudine, quam quondam in *Apostolis*, & singulari præ illis gratia atque afflatu in *Montano* habitantem docuerit, atque crediderit *Pietaster* factus. Etsi vero ipsum *Montanum*, *Pseudoprophetam*, & *impostorem*

rem fanaticum intellexisse videri possit, absolute interdum loquendo de *Paracletis*, ceu in l. de fug. in persec. c. 1. f. 538. factum, cum ait: *Procuranda examinatio penes vos, si forte Paracletum non recipiendo, deductorem omnis veritatis merito adhuc alius etiam quaestionibus obnixi estis*: Et in fine l. cum *ideo*, inquit, *Paracletus necessarius deductor omnium veritatum, exhortator omnium tolerantiarum*. Idem l. adv. Prax. f. 405. dixit, cum nos, ait, & semper & nunc magis ut instructiores per *Paracletum*, deductorem sc. omnis veritatis, unicum quidem *DEUM* credimus &c. Id quod etiam in aliis fit locis: Connotari tamen his & similibus locis potius à Tertulliano montanizante, si nondum Montanista, Montanum, quam sic directe & expresse nominari existimaverim. Tam absurdum enim fuisse nostrum, addictissimum licet Pietastro Phrygi, hominem tam acris iudicij, sic in divinis literis exercitatum, ut crediderit, Montanum fuisse *Spiritum Sanctum*, quem *Christus* promisi *Apostolis*, mihi æque non persuadebitur, atque non sibi perluaderi passus est *Erasmus* in vit. Origen. Quamobrem cum *Baronio* t. 2. Annal. ad ann. Chr. 173. n. 26. f. 183. existimamus, ipsum à Tertulliano, vel aliis dictum esse *Paracletum*, quod se illum diceret accepisse *Spiritum Paracletum*, quem *Christus* pollicitus fuerat à *Patre* mittendum: ipsumq; se majori plenitudine, quam fecissent *Apostoli*, alius impertiri, quod illum majori abundantia, quam *Apostoli*, accepisset. Hinc in l. advers. Prax. c. 1. solícite inter Montanum & *Paracletum* distinguit. Idem fecit l. de Jejun. c. 1. f. 770. *Psychici Paracletis* controversiam faciunt: propter hoc novæ prophetiæ accusantur, non quod alium *DEUM* prædicent *Montanus*, & *Priscilla* & *Maximilla* &c. In eod. l. f. 779. quid ergo cessatis, inquit, *Paracletum* quem in *Montano* negatis, in *Apitio* credere; satis aperte inter *Montanum* & *Paracletum* distinguens in *Montano*; uti alium esse dicit *Paracletum* & *Apitium*. *Paracletum* itaque hunc, quem in *Montano*, non sic in *Apostolis* fuisse delirabat *Tertullianus*, pro illo habuit, de quo *Christus*, locutus *Joh. 16, 7. v. 12.* dixit: Ἐτι πολλά ἐχὼ λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' ἔδυναθε βασιλεῖν ἀρεῖ. Ὅταν ᾖ ἔλθῃ ἐμεῖν, τὸ πνεῦμα τῆ ἀληθείας, ὁδηγήσῃ ὑμᾶς εἰς πάντα τὰ ἀληθῆ, adhuc multa habeo dicere vobis, sed non potestis ferre nunc. Quando autem venerit ille (*paracletus* sc. de quo *v. 7.*) *Spiritus veritatis* du-

est vos in omnem veritatem. Non enim solum in l. de Monog. c. 2. f. 570. sq. verba hæc ad Montanistarum Paracletum satis impie applicat, & de illo expresse explicat; sed & nonnullis interjectis, inter alia sic loquitur: *Paracletus autem multa habens edocere, quæ in illum distulit Dominus secundum præfinitionem, ipsum primo Christum contestabitur, qualem credimus &c.* Ibid. p. 572. ait: *In hoc quoque paracletum agnoscere debes advocatum.* Addo verba quæ in eod. l. c. 15. ed. Rhen. f. m. 582. leguntur: *Tempus donec Paracletus operaretur fuit, in quem dilata sunt à Domino, quæ tunc sustineri non poterant, quæ jam nemini competit portare non posse, quia per quem datur portare, posse non deest.* Hinc in l. de fug. in persec. c. 1. vocat hunc Paracletum *deductorem omnis veritatis*; quod etiam in fine repetitur.

§. 7. Quæritur autem hic, & quæri potest, an ex mente & disciplina Montani, & sic etiam Tertulliani, Paracletus hic à Spiritu Sancto diversus fuerit; an vero idem intellexerit noster *Septimius* suppositum, diversis tantum nominibus illud expressum. *Centuriat. Magdeb. nostri Cent. III. c. 4. f. m. 73.* ita loquuntur: *Tertullianus post defectionem cum Montano sensit, Spiritum Sanctum, non per Apostolos, sed per Paracletum Montani tradidisse necessaria Ecclesiæ.* Etsi vero verba hæc sensum hunc non respuant, quasi Spiritus Sanctus à Montani Paracleto, quo ille correptus sua eructavit dogmata, planè diversus foret; attamen cum & dici possit, sono nominis variare tantum *Magdeburgenses*, ad illuminationis diversitatem significandam, quæ in Apostolis ad tantum gradum non pertigit, quantum obtinuit à Christo Montanus; nolumus affirmativam tribuere *Centuriatoribus* sententiam. De horum itaque quicquid sit mente, nos negamus, ex mente *Tertulliani* diversum fuisse Montani Paracletum à Spiritu Sancto, quem acceperunt Apostoli; diversa autem, plura, & potiora eundem revelasse Montano, quam Apostolis. Sic enim in l. de veland. Virgin. c. 1. loquitur: *Propterea Paracletum misit Dominus, ut quoniam humana mediocritas omnia semel capere non poterat, paulatim dirigeretur, & ordinaretur, & ad perfectum perduceretur disciplina ab illo vicario Domini Spiritu Sancto.* Satis perspicue locus hic docet, cum *paracletus*
etiam

etiam à *Tertulliano* appelletur *Spiritus Sanctus*, inter hunc & illuminatione personæ nullam ab eo statui diversitatem. Patet id ulterius, quando sic pergit montanizando : *Adhuc*, inquit *Christus sc. multa habeo loqui vobis, sed nondum potestis ea bajulare: Cum venerit ille spiritus veritatis, deducet vos in omnem veritatem, & superveniencia renuntiabit vobis.* Hic veritatis spiritus ut est *Spiritus Sanctus*, ita *Paracletum* Montani spiritum veritatis appellando, hoc ipso etiam eundem *Spiritum Sanctum* esse significat. Patet id ex lib. de *Monog.* c. 1. quando *Montanista & Pseudo-Spiritualis Tertullianus* contra orthodoxos, *Psychicis*, inquit, *non recipientibus spiritum* (*Paracletum* intelligit) *ea quæ sunt spiritus non placent.* Et hæc quidem de mente Montani. At de re ipsa loquendo, omnino *Paracletus* Montani diversus fuit à *Spiritu Sancto*, cujus impulsu locuti sunt sancti *DEI* homines, *Prophetæ & Apostoli*; de quo *2. Pet. 1. 21.* Horum *Enthusiasmus* divinus, illius *Diabolicus* fuit, de quo *Epiphan. hæres. 48. §. 3. sq.* *Add. nostra* differt. de *Enthusiasmo Div. & Diabol. §. 18.* *Spiritus Sanctus* enim non est autor mendaciorum, uti *Paracletus* Montani fuit, de quibus in seqq.

§. 8. *Officium* vero hujus *Paracleti* Montani quod fuerit, & quid præstiterit, quantumque ei *Tertullianus* tribuerit, passim ex ejus cognoscitur scriptis. Summa huc redit: *Salva fidei unitate, ejusdemque doctrina, ea quæ ad disciplinam & conversationem pertinent, admittere aliquam correctionis novitatem.* Sic enim in l. de *Veland. Virg. c. 1. f. 490.* loquitur: *Regula & lege fidei, quæ una est, manente, cetera jam disciplina & conversationis, admittunt novitatem correctionis, operante sc. & proficiente usq; in finem DEI gratia.* Cum verò naturæ nostræ infirmitas ab initio *Ecclesiæ*, & diu etiam post, ista quæ ad spirituales vitam faciunt, & ut merito homines *spirituales* dici poterint, ceu onerosa portare nescisset, visum esse *DEO* successive, & diversis temporum vicibus, illa ordinare quæ ad finem hunc, ut *justi & spirituales, perfecte sc. facti homines, h. e. Pietastri*, vitam spiritualem agerent, obtinendum pertinent; huicque instituto per *Montanum*, ejusque *Paracletum*, in *Montanum* majori gratiæ plenitudine, quam in *Apostolos* descendentes,

tem,

tem, colophonem addere. Sic enim *Tertullian.* de veland. Virg. l.c. propterea Paracletum missum fingit, ut quoniam humana mediocritas omnia semel capere non poterat, paulatim dirigeretur & ordinaretur, & ad perfectum perduceretur, disciplina; applicans ad assertum hoc verba Christi, Joh. 16, 12. In sequentibus expolitione quadam usus ita loquitur: *Nihil sine etate est, omnia tempus expectant. Aspice ipsam creaturam paulatim ad fructum promoveri. Granum est primo, & de grano frutex oritur, & de frutice arbuscula enititur. Deinde rami & frondes invalescunt, & totum arboris nomen expanditur. Inde germinis tumor & flos de germine solvitur, & de flore fructus aperitur. Is quoque rudis aliquandiu & informis, paulatim etatem suam dirigens, eruditur in mansuetudinē saporis. Sic & justitia primo fuit in rudimentis, natura DEum metuens: dehinc per legem, & prophetas promovit in infantiam: Dehinc per Evangelium efferbuit in juventutem: Nunc per Paracletum componitur in maturitatem.* Urgetur hinc Paracleti hujus necessitas, ceu Doctoris majoris tolerantiae & perfectionis, quam Prophetæ & Apostoli, imo & doctores ante legales prædicassent, à Christo etiam hoc nomine promissi, cum ista tempestate rigidioris & austerioris illius disciplinae, quam postmodum Paracletus per Montanum, ejusdemque Enthusiasmos præscripsit, nondum essent capaces, & fanaticum istum Pietismum nondum portare possent, quod contineret talia, quæ, non abnuente *Tertulliano* l. de persecut. sub fin. *dura & intolerabilia videri potuerint.* Necessitatem atque officium hujus Paracleti idem explicaturus, paulo post, & ideo, inquit, *paracletus necessarius deductor omnium veritatum, exhortator omnium tolerantiarum:* Tribuens etiam eidem instructionem quoad ea, quæ ad majorem perfectionem, & vitæ sanctimoniam facere vir jam fanaticus credidit. Lib. advers. Prax. f. 405. non solum nos vero, inquit, & semper, & nunc magis, ut instructiores &c. sed & in l. de Veland. virg. f. 491. de Paracleto hoc verba faciens, *hic, ait, erit solus à Christo magister & dicendus & verendus. Non enim abs se loquitur, sed qua mandantur à Christo. Hic solus antecessor, quia solus post Christum. Hunc qui receperunt veritatem consuetudini anteponunt.* Hinc in aliis etiam locis Paracletum hunc, ceu deductorem omnis veritatis recipiendum esse

B monet,

monet, v.c. in l. de Persec. sub init. acriter invecus hoc nomine in Psychicos, *Spiritum non recipientes*, in l. de Monog. quem, uti & alia, acerbe & petulanter, ut recte censent *Baron. Annal. ad Ann. Chr. 201. §. 14. sq. & Pearson. in Vind. Epist. Ignat. P.I. c. 11. f. 337.* contra Ecclesiam scripsit. In eodem de Monog. l. non veretur *Tertullianus* Paracletum hunc suum ceu *autorem, institutorem, & restitutorem* duritiei & fanatici Montanici laudare. *Quae est ergo*, inquit hinc in l. de Veland. Virgitr. rursus f.m. 490. *Paracleti administratio nisi haec, quod disciplina dirigitur, quod scripturae revelantur, quod intellectus reformatur, quod ad meliora proficitur*, idque, ut in sequentibus explicavit, per diversas temporum vices id DEO tentante, ceu ex supra adductis constat locis, & per fictum hunc Paracletum, durioris, rigidioris, & parum solatii secum ferentis disciplinae autorem, complementum addente, objecto majoris pietatis, perfectionis, & sanctimoniae glaucomate, ceu ex Pietastri nostri scriptis contra Ecclesiam libris satis constat.

§. 9, Distinctius *Pseudo* hujus *Paracleti* doctrina cognoscetur, ubi pressius, & distinctius etiam, fanaticos in Pietismum fanaticum lapsi *Tertulliani* errores cognoverimus. Ulterius enim Montanicos viri hujus errores quod attinet, conspiravit etiam VI. cum hoc homine Enthusiasta quoad doctrinam de traditionibus perversam, quarum *confirmatorem* suum *Paracletum*, *ducem universae veritatis* non ex scripturis, sed afflatu suo esse fingit. vid. de Jejun. c. 10. f.m. 777. Eximie hoc etiam observavit B. noster *Chemnit. Ex. C. T. P. I. f. 82.* *Montanus*, inquit, *amplexus est doctrinam V. & N. T. sed praeter haec docuit, necessarias etiam esse observationes à Paracleto traditas, quia Christus dixerit, Apostolos non potuisse omnia portare, sed multa reservanda fuisse Paracleto.* Notare hoc in Montano etiam voluisse videtur scriptor ille, quem *Apollinarium Hierapolitanum* fuisse nonnulli credunt, apud *Euseb. H. E. l. 5. c. 16.* qui rationem explicaturus, quare hactenus nil contra fanaticum istum scripsisset, negavit hoc nomine id à se factum *ἀπορία ἢ δόξα οὐκ ἐλέγχειν μηδὲ τὸ ψεῦδος, μαρτυρεῖν δὲ τῇ ἀληθείᾳ*, quod aut mendacium refellere, aut veritati patrocinari minime valeret; sed quod vereretur aut reformidaret. ne
force

forte quibusdam videretur Ἐπιουλεῖσθαι, ἢ Ἐπιδιατάσσειν τὰ τῆς
Εὐαγγελίας καινῆς Διδάχης λόγῳ, evangelica novi testamenti doctrina
quicquam scribendo addere, & denuo statuere valuisse; ceu Mon-
tanus instinctu & inspiratione sui Paraleti fecit. Nec alias
etiam, nisi dignatione nisas, vel à Paraclete confirmatas traditio-
nes admisit, vel agnovit Tertull. l. de jejun. l. c. ut proin mirum
sit, viros dignitate inter suos illustres, Bellarmin. l. 4. de V. D. c. 7.
§. ex Latinis; & Cardinalem Baronium Annal. ad ann. Chr. 201.
§. 18. f. 284. suam de traditionibus disciplinam ire ex hoc asser-
tum, quod Apostata Tertullianus eas in l. de Coron. milit. ad-
mittat. Cum non nisi ritualia sint, quæ ad Montanistas lapsus
titulo traditionum complectitur; quum inter nos, & Romano-
Catholicos de dogmatibus ad salutem scitu & creditu necessa-
riis disputetur, an talia verbo DEI non scripto contineantur.
Quod hujus generis dogmata attinet, qualia sunt de monogamia;
de non fugiendo tempore persecutionis; de jejunio, & similia, quæ
cei ex Paraleti imperio, & novæ disciplina præcepto necessaria
urget, l. de jejun. f. 770. ad vitæ perfectionem, ea quidem etiam
traditione niti non negat, sed neque Apostolicam, neque Ec-
clesiasticam intelligit, uti Bellarminus; cujus generis traditiones
in Controversiis inter Montanistas & Orthodoxos non agno-
vit Tertullianus; sed vel rationibus Scripturæ analogis nisas, &
sic ad Scripturam sacram reducendas, imo ex eadem eruendas;
vel à Paraclete per inspirationes Montano factas traditiones
eum commendare certum est. Ut proinde recte ex Schola
Montani has traditiones, quæ de dogmatibus necessariis
agant, quasque jactavit, deduxisse dici debeat, frustra contra-
nitente Baronio l. c. cum nullas nisi has admiserit. Clara sunt ejus
verba in l. de Jejun. c. 10. f. m. 776. sq. Eorum, quæ ex traditione
observantur, tanto magis dignam rationem asserre debemus, quanto ca-
rent Scripturæ autoritate (expressa sc. ceu ex ipso Tertulliano pro-
bari potest) donec aliquo cælesti charismate, aut confirmantur, aut
corrigantur. Non credo, vel Baronium, vel Bellarminum hæc ef-
se probaturum. Manifestum enim est, in revelationem, & sic
in Fanatismum, tandem cuncta à Pietastro & Fanatico resolvi.
Nec probari potest, agnovisse Tertullianum traditiones quoad

ea dogmata, quæ ante Paracletum, vel per legem, vel per Evangelium docebantur, prout in *Trid. Concil. Sess. IV.* illæ definiuntur. Quod libr. ejusdem de Præscript. attinet, ubi *Bellarmino l.c. ex instituto docere dicitur, hæreticos non ex Scripturis, sed ex traditione confutandos*: vid. quæ contra Cardinalem disputavit B. D. *Bebelius*, *Antiq. Eccles. sec. III.* p. 974. sq. Nos verbo dicimus: *Facere Tertullianum* subordinata, & eorundem dogmatum duplicem investigandi modum; quæ *Bellarminus* facit coordinata, imo opposita.

§. 10. Montanicos VII. etiam amplexus est *Tertullianus* errores de *Pœnitentia*, quam non nisi *unam lapsis* concessit. Montanistarum hunc fuisse rigorem, etiam *Hieronymus* *Epistol. 54. ad Marcel. adversus Montan. t. III. opp. f. 58. D.* notavit, objiciens iisdem, *quod ad omne pene delictum Ecclesie obserent fores*. Etsi vero *Tertullianus*, cum adhuc in Ecclesia esset, in l. de *Pœnitentia*, quem *Septimium* nostrum autorem habere, novissime adhuc recte contra *Erasmmum* asseruit *Ellies Dupin*, *Nouvell. Bibliotheq. des Aut. Ecclesiast. tom. I. p. 91.* ita scripserit l. 483. *Non statim succidendus ac subruendus est animus desperatione, si secunda quis pœnitentia debitor fuerit: pigeat sane peccare rursus, sed rursus pœnitere non pigeat: pigeat iterum periclitari, sed non iterum liberari*: *Nimia* tamen jam tunc austeritate laborans, ultra *secundam pœnitentiam* nullam amplius concessit. Collocavit, inquit, verbis proxime antecedentibus, *DEUS in vestibulo pœnitentiam secundam, quæ pulsantibus patefaciat: sed jam semel, quia jam secundo: sed amplius nunquam quia proxime frustra*; id quod falsum est. In majorem autem postmodum rigorem lapsus, & aperte Montanizans in l. de *Pudicit*, quem contra *Psychicos* se scripsisse confessus est, in vectus legitur, f. 742. sq. in eos, qui *mæchis & fornicatoribus veniam pollicentur*, idque ex *Paracleti* sui disciplina. Prolixè etiam contendit dari, & constitui ab *Apostolo delicta post lavacrum irremissibilia*. Constat proin, ex *Montanismo* obstericante *Tertulliano* prognatum esse *Novatianismum*, cordate *Novatiani* objiciente *Paciano*: *Tertullianus vester est: Nam multa inde sumistis*. vid. *B. D. Bebelius* *Antiq. Eccles. P. I. p. 919.* An vero idem etiam circa *Montani* tempora, quoad graviora delicta statuerint

tuerint

tuerint nonnulli Ecclesiae Doctores orthodoxi, rigidioris scil. disciplinae gratia? vid. quae contra *Sirmond.* & *Albaspinaum* hoc nomine disputat Dn. D. *Itrig.* de haesiarch. l. 2. c. 13. p. 225. sqq.

§. 11. Montanistas praeterea secutus est *Tertullianus* IIX. quoad rigorem de *ciborum delectu*, & *jejuniis*. Cumque orthodoxi ex libertate Christiana etiam sua jejunia observaverint, de quo *Magdeb.* Cent. 1. l. 2. c. 6. f. m. 503. *Chemnit.* Exam. C. T. P. IV. f. 102. sqq. *Dalleus* de Jej. & quadrag. l. 1. c. 1. 6. l. 2. c. 6. sq. l. 3. c. 8. vim huic libertati Christianae faciens Montanus, & *Apolonio* memorante apud *Euseb.* H. E. l. 5. 18. νησείας νομοθετήσας, *jejuniorum leges imponens*, νησείας καινας ἡδὲ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἐθετοῦ, *jejunia praeter Ecclesiae consuetudinem*, haecenus arbitrariam, *introduxit*, ut loquitur *Theodoretus*, haeret. fab. l. 3. c. 2. Acerrime contra Catholicos *Tertullianus*, quos fanaticè *Psychicos* appellavit, & *multivorantia* accusavit *Pietafer*, Montanistarum causam egit, edito de *jejunio* libro, satis aculeate & petulanter scripto. *Arguunt*, inquit, *Psychici* sc. nos, qui novam *Paracleti* prophetiam sequimur, quod jejunia propria custodiamus, quod *stationes plerunq;* in vesperam producimus, quod etiam *Xenophagias* observemus, *siccantes cibum ab omni carne, & omni jurulentia, & uvidioribus quibusq;* pomis, nec quid *vinosi* vel edamus, vel potemus, *urgens, novae disciplinae imperium*, l. de jej. f. 770. Unde ibid. pag. 19. nos, addit, hoc prius affirmare debemus, quantum valeat apud DEUM inanitas ista: & ante omnia unde ratio ipsa processerit hoc modo promerendi DEUM, tunc enim agnosceretur observationis necessitas, cum eluxerit rationis autoritas à primordio recensenda. Et meretur observari, quod *Hieronymus* Comm. in Agg c. 1. disciplinae hujus sectatores de *Tatiani* radice crescere scripserit, per omnia licet cum *Tatiano* non consenserit *Montanus*.

§. 12. Similiter *Tertullianus* Montanista factus IX *nuptias secundas* ceu fornicationem rejecit, sub *multinubentia* convitio, l. de jej. c. 1. scripto hoc nomine amarulento contra Ecclesiam l. de *Monogamia*. Tribuit hunc errorem Montanistis etiam *Autor Praedestin.* quod *secundas nuptias pro fornicationibus habuerint*, quas *discindendas* esse statuit *Montanus*, διδάξας λύσας γάμων, *nuptiarum disci-*

dia docens, memorante *Apollonio* apud *Euseb.* H.E. l. 5. c. 18. edit. *Vales.* add. *Augustin.* l. de bon. vid. c. 4. t. 4. opp. f. 1019. In hanc *Montani* sententiam etiam concessit *Tertullianus*, quod non liceat Christiano ad secunda vota transire. Testatur de hoc ejus lapsu non solum *Augustinus* de hæres. c. 86. cum transiens, inquit, ad *Cataphryges*, quos ante destruxerat, cœpit etiam secundas nuptias contra *Apostolicam* doctrinam, tanquam supra damnare; sed etiam ipse *Tertull.* in l. de Monogam. investus in eos, qui monogamie disciplinam in hæresin exprobrant, hoc ipsum ait l. c. f. 572. demonstratur à nobis, neq; novam, neq; extraneam esse Monogamie disciplinam, imo & antiquam, & propriam Christianorum, ut *Paracletum* restitutorem potius sentias ejus, quam institutorem. In eod. l. inter complura quæ pro sua monogamia corraserat, inter alia hæc quoque habet: Regnavit duritia cordis usq; ad Christum. Regnavit & infirmitas carnis usq; ad *Paracletum*. Nova lex abstulit repudium, habuit quod auferret. Nova prophetia secundum matrimonium, non minus repudium prioris. Passim in aliis *Tertulliani* scriptis non dissimilia leguntur. In l. enim ad Uxorem c. 1. Precipio tibi, inquit, quanta continentia potes, post excessum nostrum renuncies nuptiis. In *Exhortat. ad Castit.* quem librum contra *Ecclesiam* scriptum esse etiam *Hieronymus* monuit, amicum quendam à secundis nuptiis celebrandis dehortatur *Tertullianus*, variis conquisitis rationibus, ita ut *Rhenano* notante, tandem secundas nuptias damnare inceperit, & proin non abs re *Augustino* l. de bon. viduit. c. 4. t. IV. opp. f. 1019. secundas nuptias tanquam illicitas maledico dente concidisse dicatur, quas omnino licitas *Apostolus* sobria mente concedit.

§. 13. *Montanicum* etiam delirium fuit X. dogma, quo in persecutione fuga prohibetur: Unde nata est jactantia *Martyrii*, apud *Montanistas* olim tam frequens, licet vana: quos hoc nomine etiam exagitavit *Apollonius*, adversarius, apud *Euseb.* H.E. l. 5. c. 18. Et hunc amplexus errorem *Montani* *Tertullianus*, peculiari scripto, de fuga in persecutione, contra *Ecclesiam* eundem defendit. Assertio ejus l. c. f. 541. ita habet: Fugendum in persecutione non est. Si enim persecutio à DEO evenit, nullo modo fugiendum erit, quod à DEO evenit. Exagitat idem *Psychicos*,

COS,

cos, quos sic Fanaticus vocavit in l. de Coron. Milit. c. 1. *Plane, inquit, superest, ut etiam martyria recusare meditentur, qui prophetias ejusmodi Spiritus Sancti respuerunt. Mussitant deniq, tam bonam & longam sibi pacem periclitari. Nec dubito quosdam scripturas emigrare, sarcinas expedire, fugæ accingi de civitate in civitatem &c. Novi & pastores eorum in pace leones, in praelio cervos.* Sed aliter de fuga censuit *Athanasius*. Vid. ejus *Apol. de fug. t. I. opp. f. 701. sqq.* Aliter *Origenes*: conf. 1. contr. *Cell. p. 50.* *Add. nostra Summ. Jur. div. p. 360. §. 16.*

§. 14. Ita præsumpta & falsa pietate, ex *Paracleti Montanici* dictamine, fascinatum *Tertullianum* mirum non est XI. in *libertatem Christianam*, etiam quoad alia impegisse, & indifferentia, ut solent Fanatici, partim improbasse, partim talia esse negasse, denique ceu necessaria jactasse. Huc nimirum austeritas ingeniorum, & rigor nimius, quique non cum necessaria ex verbo DEI conjunctus est scientia, ad sibi in dubio recte consulendum, descendere lapsu proclivi solet, ut errante conscientia acti, qui hujusmodi mentis imbecillitate laborant, ex metu non peccandi superstitiose multa & omittant, & committant, prævalente haud raro læsa imaginandi facultate; id quod ex pluribus contingere posse causis, docetur à *Paulo Zacchia* qq. *Medico Legal. l. 2. tit. 1. per aliquot capita.* Sic ingenii austeritas, conjuncta cum affectatione perfectionis majoris, & sublimioris pietatis à *Paraceto* traditæ, ad monogamiam, jejunia, ciborum discrimina, stationes, sublata quæ hic datur Christiana libertate, & adiaphoria, *Montanistas* adegit, aliis interim vitiis, & abusibus improbis, sub libertatis & adiaphoriæ, rectius improbæ licentiæ facie fallaci indulgentes, de quo *Apollonius*, apud *Euseb. H. E. l. 5. c. 18.* In hac vero libertatis Christianæ sublacione *Tertullianus* non substitit, sed atrabilariæ suæ austeritati plus justo ad superstitionem usque indulgens, etiam alia in se indifferentia tolerare noluit. Horum numero habemus, cum *Magdeburg. nostris Cent. III. c. 10. f. 241.* & *Baronio, Annal. t. 2. ad an. Chr. 201. n. 16.* quod Christianum militem in capite gestare coronam castrensem, Imp. donativum, sacrilegij rationem habere statuerit in l. de Coron. milit. f. 450. imo & idololatriæ,
ib.

ib. f. 453. quem proin martyrem fuisse recte negat B. Dannhaverus Christeid. p. 632. cum non nisi civilis honoris rationem habuerit ista corona, sine ullo ad idololatriam respectu. Cæterum uti error mater est erroris, ita rigorem istum, quo audax militis hujus facinus assertum ivit, gravior secutus est error. Eo quippe, quod alii etiam Fanatici fecerunt, prolapsus est delirando, ut negaret Christianum hominem posse fide salva militem agere, observante ex l. de coron. mil. c. 11. Baronio l. c. f. 284. Eiusdem similiter farinae est, quod in l. de Veland. Virgin. c. 1. ex Paracleti Montanici disciplina *virgines velari oportere* statuit, ex quo *transitum sua ætatis fecerint*. Eodem austeritatis luto hæret noster *Septimius*, cum in l. de spectac. simpliciter *spectacula* rejecerit; omni licet jure in vectus in spectacula Gentilium, aliorumque, quorum *universa paratura ex idololatria constat*, l. c. f. 691. vel quæ *non fiunt sine spiritus concussione*, ut loquitur l. c. f. 697. vel alio non carent scandalo, in quod impietatis genus merito prisca Ecclesiæ Doctores acriorem effuderunt censuram. Vid. B. Dannhaw. Hodom. Calvin. phant. 6. p. 1299. & nostra de spectacul. dissert. Addo verba Perkinsi Cal. Consc. l. 3. p. 541. Ad quæstionem, *an animi relaxatio, & remissio sit homini Christiano licita*, is ita respondet: *Christiana libertas nobis creaturarum DEI usum non solum ad necessitatem nostram, sed etiam ad æquam & commodam delectationem permittit, & concedit.*

§. 15. Chiliastram XII. etiam Tertullianum fuisse notum est. Sic enim spiritu Montanistico actus l. 3. adv. Marc. c. 23. f. 214. scripsit: *Confiteri in terra regnum nobis repromissum, sed ante cælum, sed alio statu, utpote post resurrectionem in mille annos &c.* Et nonnullis interjectis addit: *Hæc ratio regni cœlestis, post cujus mille annos, inter quam ætatem concluditur sanctorum resurrectio &c.* Ex Paracleti Montanistici disciplina autem quod hoc dogma etiam hauserit, ipse notavit, cum *sermonem novæ prophetiæ* de illo testari fingit.

§. 16. Et hæc omnia, non sine prætextu sanctitatis, sed & tanquam *γνώσιως* talis Montanista magna cum jactantia pietatis, & Paracleti, sive spiritus prophetici vana fiducia, ita tradidit atque statuit Tertullianus; licet sub hoc pietatis fictæ & apparentis pallio-

palliolo exorbitantiæ, imo vitia sanctulo hoc plane indigna, la-
 tuerint; perinde uti Montanistæ, apud Euseb. H. E. l. 5. c. 18. Apol-
 onio memorante, fecerunt, jure *hypocritæ* appellati ab *Ælio Publico*
Julio in subscript. Epistol. Serapion. qua hæresin hanc refutavit,
 apud Nicephor. H. E. l. 4. c. 27. Sane majori sanctitatis specie
 monogamiam commendare non potuit, quam quando l. de
 Monog. c. 1. penes nos, inquit, quos *Spirituales* merito dici facit agni-
 tio *spiritualium charismatum*, continentia religiosa est cum licentia
 verecunda, quandoquidem amba cum creatore sunt. Unum matri-
 monium novimus, sicut unum DEUM. Rursus quando ait: *Psychi-*
cis, quo elogio orthodoxos prosequitur, non recipientibus *spiri-*
tum, ea que sunt spiritus non placent. De fuga in persecutione
 disserens suum *paracletum* appellavit *Exhortatorem omnium tole-*
rantiarum; quem qui receperunt, neq; fugere persecutionem, neq; re-
 dimere noverunt: Vid. c. ult. l. de fug. in persec. Bonum factum ne-
 gat, quando *machie & fornicationis delicta* penitentia sanctis di-
 mittuntur, in l. de pudic. f. 742. *intimam effigiem pudoris hoc facto*
amputari contendens. Similem sanctitatis à Paraclete præce-
 ptæ speciem præ se fert in l. de jejun. c. 1. in doctrinam ortho-
 doxam de jejuniis, & discrimine ciborum ita debacchatus:
Agnosco animalem fidem studio carnis, qua tota constat, tam multi-
vorantiæ quam multinubentia pronam, ut merito spiritalem discipli-
nam &c. Delitescebat autem sub hoc sanctioris & perfectio-
 ris vitæ prætextu fastus, pietastris familiaris, pharisaica impo-
 tentia turgidus, Christoque explicatus Luc. 18. 11. sq. quem sa-
 tis prodidit, se atque suos Montanistas *Spirituales*, orthodoxos
 autem, Valentini invento usus, de quo Irenæus 1. 1. f. m. 34. sq.
Psychicos appellando, convitiis non abstinens.

§. 17. Accessit fanatici petulantia adversus ipsam Ecclesiam,
 cui scriptis petulanter insultavit. Judicium hoc & Pearsonij est,
 in Vindic. Epist. Ignat. P. I. c. 11. f. 337. notantis de Tertull. quod
ab Ecclesia recedens, adversus eam quam plurima acerbe, & petulanter
scripserit; notante etiam Dupino l. c. p. 90. quod contumeliose Ec-
 clesiam tractaverit, postquam fecisset ab eadem secessionem.
 Nec ex imbecillitate defecit sicut Osius, Origenes, & alii ceci-
 derunt, sed ex malitia potius, ex prævia & deliberata ratione.

C

Diu

Diu enim favit Montanistis, antequam ad illos deficeret, aperte malignis scriptis indicto Ecclesiae bello. Patet hoc ex libris ejusdem, in quibus jam fermentum Montanisticum deprehenditur, multum tribuentis Paracletō, antequam ex instituto pro Montani disciplina, ejusdemque supra notatis erroribus, calammum stringeret, ceu ex locis supra allegatis patet. Conjuncta hæc fuerunt cum summa hominis *pertinacia*, ceu ex libris contra Psychicos exaratis satis constat. Solent enim si qui alii, atrabilarii, & ex his fanatici, pertinacissime suis in hære opinionibus. Notat eos hoc caractere *Bateus* in Elench. mot. in Angl. P. II. p. 221. quo *cerebrosos, scrupulis suis contumaciter inherentes*, appellavit. *Creyghton* in Hist. C. Fl. præf. ad lect. præter arcana spirituum, ut *Tertullianus* Paracleti sui, dictamina nihil eos approbasse scripsit. Unde *Gesselius* in Hist. f. & Eccles. N. T. p. 299. convenientibus notans caracteribus Tertullianum, eundem *sectarum nature sue austeritatem, severissimam, si non immitem, probasse disciplinam*, ait. Sane manifestum pertinaciæ viri hujus argumentum est, quod *mordicus, quod Catholici improbarent, defendendo*, uti *Baronius* loquitur Annal. t. 2. f. 285. n. 16. undique, nullum selectum argumentorum habens, rationes corraserit, in aquis pereuntibus similis, qui obvia quævis arripiunt, ab interitu se liberaturi.

§. 19. Habemus hic *Characteres Tertulliani lapsi*: Quibus addimus *propriam* Viri confessionem de sua separatione ab Ecclesia in l. advers. Prax. c. 1. Nos, inquit, agnitio Paracleti, atq; defensio, disjuncta à Psychicis. Nonnullis interjectis, nos, addit, Spirituales intelligens, & semper & nunc magis, ut instructiores per Paracletum, deductorem scil. *omnis veritatis credimus &c.* Similiter in l. de pudicit. f. 743. lapsum suum ad Montanistas, pœnitentes mœchos & fornicatores recipiendos esse negantes, confessus, erit, & hic adversus Psychicos titulus, adversus meæ quoque sententiæ retro penes illos societatem, quo magis hoc mihi in notam levitatis objectent. In sequentibus factum suum, sententiæ scil. mutationem, & ad Montanistas transitum, defendit. In l. de jejun. c. 1. etiam de suo consensu cum iisdem testatur his verbis, quibus aperte se associat idem: *Quomodo protegam castitatem*

tem, & sobrietatem sine taxatione adversariorum, Psychicorum scilicet quinam isti sint semel nominabo, exteriores & interiores botuli Psychicorum. Paulo post: De modo quidem nubendi jam edidimus monogamiae defensionem: nunc de castigatione victus secundæ, vel magis primæ continentiae pugna est. Satis manifesta est confessio conlocationis cum fanaticis Montanistis, quorum dogmatum defensionem in se suscipit à Montanico Paracleto deceptus Afer.

§. 19. Consentit, & deplorat Tertulliani lapsum etiam pia Antiquitas. B. Hieronymus in l. de Script. Eccles. t. I. opp. in Tert. f. m. 129. ita de miserabili Viri lapsu loquitur: Cum usque ad mediam aetatem Presbyter Ecclesie permansisset &c. ad Montani dogma delapsus, in multis libris novæ prophetiæ meminit. Annuit B. Augustinus t. IV. opp. de bon. viduit. c. 4. f. 1019. Hinc enim maxime Cataphrygarum ac Novatianorum hæreses tumuerunt, quas buccis sonantibus non sapientibus etiam Tertullianus inflavit &c. Alibi ab eodem appellatur disertissimus Cataphrygum, & Novatianorum adstipulator. Addimus his testimonium Vincentij Lirinensis contra hæres. c. 24. qui cum merita Viri contra Hæreticos deprædicasset, & tamen hic, inquit, Tertullianus post hæc omnia Catholici dogmatis, id est universalis ac vetustæ fidei parum tenax; ac disertior multo quam felicior &c. contra Mosis præceptum exurgentes in Ecclesia novellas Montani furias, & illa insanarum mulierum novitij dogmatis somnia veras prophetias adseverando meruit, ut de se quoque, & scripturis suis diceretur: si surrexerit in medio tui propheta. Prima pars hæc est dissertationis.

§. 20. Altera probat Tertullianum ad Montanistas deficiendo lapsum esse turpiter, lapsu tanto Doctore indigno, factumque Pietastrum. Arnoldus equidem Hæresiol. t. I. l. 2. c. 4. §. 4. f. 79. Tertullianum fuisse Montanistam expresse scribit, quem amorem austerioris & strictioris Christianismi movisse notat ad associandum se Montanistis; sed lapsum eundem hoc facto esse in hæresin, & impia fovisse dogmata negat, Montani dogmata contra testimonium antiquitatis, ex pruritu hæreticis patrocinandis, in mitiorem partem explicans, imo probans, l. c. §. 45. sq. Supra sane quæ ex Tertulliano ad mentem Montani producta sunt

dogmata, ita se habent, ut nec à nostratibus, nec à Reformatis, imo nec à Romano-Catholicis præbentur; contendat licet *Tertullianus* contra *Psychic.* in l. de *Jej.* sub init. f. 779. quod *Paracletum* controversiam faciant, & quod propter hoc novæ *Prophetiæ* recusentur, non quod alium *DEUM* prædicent *Montanus*, & *Priscilla*, & *Maximilla*, nec quod *JESUM Christum* solvant, nec quod aliquam fidei aut spei regulam evertant, sed quod plane doceant sæpius jejunare, quam nubere. Sed lapsus gravitatem satis arguit impium, & vere hæreticum dogma, quo *Paracletum* istum *Montani* falsarum prophetiarum scripturis contrariarum, & *Enthusiasticæ* infatuationis, & insanix, imo omnis *Montanisticæ* impietatis autorem, *Spiritum Sanctum* esse pertinaciter asseruit, ex eodem caractere malignitatem spiritus, qui *Montanum* agebat, agnoscente *Apollinario*, eximio *Ecclesiæ* ista tempestate *Doctore* apud *Euseb.* H.E. l. 5. c. 16. aliter licet in gratiam *Montani*, & ejus *Prophetissarum*, videatur pro more *Arnoldo*, parum magnifice de *Apollinario*, cui non subscribit, sentienti in *Hæresiol.* l. c. f. 78. §. 48. sq. 53. & ex mera præconcepta opinione, & superba de se præsumptione, sine testimonio in multis *Antiquitati* contradicenti. Merito hinc *B. Hieronymus* Ep. ad *Marcell.* t. 3. f. 58. D. aperta, inquit, est convincenda blasphemia dicentium: *DEUM* primum voluisse in veteri testamento per *Moysem* & *Prophetas* salvare mundum: sed quia non potuerit explere, corpus sumsisse de virgine, & in *Christo* sub specie filij prædicantem mortem obiisse pro nobis. Et quia per duos gradus mundum salvare nequiverit, ad extremum per *Spiritum Sanctum* in *Montanum*, *Priscam* & *Maximillam*, insanas feminas descendisse, quem *Paulus* non habuerit dicens: Ex parte cognoscimus &c. Peregrinum itaque, & plane alienum fidei principium, imo ruinofum ejusdem fundamentum, cum *Tertullianus* novæ suæ disciplinæ constituit, quin anathema hoc nomine mereatur, non est cur dubitemus ex *Gal.* 1, 8. sq. Non minus quando, sicut ipse confitetur in l. de *Jejun.* ex imperio novæ disciplinæ; ex *DEI* imperio l. c. f. 779. non vero indifferenter jejunandum contendit; stationes item plerumq; in vesperam productas, *Xerophagias* etiam, siccantes cibum ab omni carne & omni jurulentia, & uvidioribus quibusq; pomis, nec quid vinositatis vel edamus, vel potemus,

mus, probat, imo urget; certum est, quod libertatem à Christo partam, quam *multivorantia* elogio exornat l. de Jejun. contra Pauli disciplinam, Gal. 2, 4. sq. c. 2, 16. violenta oppressione, vim inique conscientis inferendo, graviter violaverit, in Christi meritum injuriosus, qui à lege divina, ejusmodi jejunia, & ciborum discrimina præcipiente, qualis hæc Paracleti constitutio fuisse à Montanistis & Tertulliano credita fuit, nos liberavit; improbante etiam Apostolorum Concilio, ejusmodi novi jugi impositionem, Act. 15. seu *novorum solennium, vel solennitatum legalium*, ut in l. de Jej. noster Montanista loquitur, præceptum. De Montano autor est *Apollonius*, apud *Euseb. H. E. l. 5. c. 18.* quod fuerit ὁ νηστίας νομοθέτης, quod *de jejuniiis leges*, ex Paracleti sc. impulsu præscripserit, & sic Evangelii cum lege commixti, à Paulino diversi, autor fuerit. Ne dicam, fundamentalem fidei nostræ articulum de satisfactione Christi, Montanisticam Tertulliani pietatem evertere, quando in l. de jejun. c. 3. f. 771. explicaturus, *quantum valeat apud DEUM inanitas ista, rationem promerendi DEUM* ei tribuit; nonnullis interjectis ita pergens f. sq. *Porro cum & ipse (DEUS) jejunium mandet, & animam conquassatam proprie utiq; cibi angustiis sacrificium appellet, quis jam dubitabit, omnium erga victus macerationum hanc fuisse rationem, qua rursus interdicto cibo, & observato præcepto primordiale jam delictum expiaretur, ut homo per eandem materiam causa satis Deo faciat, per quam offenderat, id est per cibi interdictionem, atq; ita salutem æmulo modo redacenderet inedia, sicut extinxerat sagina, pro unico illicito plura licita contemnens.* Cum enim satisfactionem propriam adstruit Tertullianus, merita humana in negotium justificationis coram DEO, & salutis æternæ consequendæ intromittens, plenariam Christi satisfactionem destruit, ceu cui, quod atinet sufficientiam, & valorem in causando, quoad hunc effectum, nihil addere vel adjungere, vel in hoc causalitatis ordine etiam subordinare licet; non secus atque Apostolus Pseudo Apostolos & Judæos, suam justitiam adstruendo coram tribunali DEI, & justitiæ Christi, à Christo præstitæ, quæ eximie ex scripturis explicante *B. Dannhæyv. Hodof. p. 910. sola merito perfectissima, infinito valore pretiosissima, cui proinde addi nil potest, statione in justificationis*

foro

foro dignissima, addendo, justitiam Evangelii, quæ mere gratuite est, destruere pronuntiavit Rom. 9. sqq. capp. Conf. B. D. Calov. Syncret. Cal. P. II. post. 3. l. 3. §. 9. p. 349. Similiter quando Pietaster noster Afer *secundas nuptias* in l. de jejun. c. 1. non solum *luxurie*, sed & *multinubentia* convitio impie proscindit, ad quas destruendas in Exhort. ad Castit. ex professio contendit, ita ut parum absit, quin in Montani sui gratiam pro stupro easdem habeat, damnatis iisdem, ceu jure divino *Paracleti* prohibitis, in l. de Monogamia aperte, recte ad Dæmoniorum doctrinam, de qua Paul. 1. Tim. 4, 3. id etiam refertur. Et quando orthodoxorum, quos *Psychicos* hoc nomine appellat, *fidem animalem carne totam constare*, & studio carnis non destituti, in l. de Jejun. c. 1. f. 770. calumniando criminatur, certum est, *Paracletum*, cujus hanc de Monogamia à se defensam disciplinam esse fingit, & cui eandem in l. de Monog. & de Jejun. refert acceptam, non spiritum DEI esse, qui per Paulum, Ebr. 13, 4. 1. Cor. 7, 8. 9. 39. 1. Tim. 5, 15. aliter docuit, sed spiritum qui non est ex DEO, 1. Joh. 4, 1. Quæ cum ita sint, licet *Georgius Ambianus* Tertullianum ad Montanistas defecisse neget, scriptor non magni ex *Du Pini* etiam sententia judicii; rectius tamen hominem Ecclesiæ petulanter insultantem *Bellarmin.* de Sanct. beat. l. 1. c. 5. §. *habemus, Heresiarcham* appellavit. Hos, & alios etiam *Tertulliani* errores probet necesse est *Arnoldus*, si ad Montanistas lapsus, & spiritu Montanistico actum orthodoxum permansisse statuere non veretur.

§. 21. Tertulliani etiam, contra lapsus viri hujus assertores, causam agere *Timannus Gesselius* videtur in Hist. fact. & Eccles. P. I. p. 299. *Quis*, inquit, *horum sibi imaginari poterit, Tertullianum incomparabilis doctrine, & ardentissime erga DEUM pietatis virum, eo dementia venisse, ut hanc tam insanam (Montanistarum) amplecti voluerit haresin, qui plenitudinem Sacra Scripturae tam serio commendat, qui nunquam quicquam non Apostolicum admittit, qui tam accurate, tam docte contra hereticos scripsit, qui ipsos Cataphrygas l. de Prescript. c. 52. blasphemis hereticis adnumerat?* Sed hæc non impediunt, quo minus lapsus sit, labique potuerit noster Afer, cum fuerit homo, nec semper permanerit idem. Lapsus est ex
Apo-

Apostolorum ordine Petrus, ab ancilla confusus, Luc. 22, 56. qui tam intrepide, tantaque confidentia alio tempore Christum confessus fuerat, cujus etiam gloriam in monte viderat, Matth. 16, 16. Joh. 6, 68. Lapsus etiam est Origenes, non minori doctrina, pietate ardenti, & zelo præditus. Lapsi quoque sunt & alii, quorum lapsus etiam non facile quis sibi imaginatus fuerit. Scripsisse Tertullianum in l. de Præscr. *Cataphrygas esse hæreticos*, nondum certum est, cum Gesselius nondum evicerit, Tertullianum autorem esse Hæresiologiæ, quæ ad finem libri de Præscription. legitur, de quo inter Criticos acriter disputari satis notum est. Addit Gesselius l.c. *in ejus lectione tam frequentem, tam assiduum fuisse virum sanctissimum Cyprianum, qui illum tam crebro suum appellat magistrum.* Æstimavit nimirum ingenium, & eruditionem Tertulliani gloriosus Martyr, ex quo se contra Hæreticos multa didicisse confitetur; quo veto facto eum à lapsu & erroribus non absolvit, nec istum per omnia seculum statuere, vel cum illo se sentire affirmat. Potest etiam invariata Aug. Confess. addictus *frequens & assiduus* esse in legendis scriptis Reformatorum, quos in communi contra alios adversarios causa, quam strenue sæpe agunt, probat: Num vero hoc facto ab erroribus, etiam fundamentalibus, eos liberos pronunciat? Judicium Hieronymi de orthodoxia Tertulliani notum est; & tamen Nepotianum celebrans, à *lectione Tertulliani* commendat: vid. *Rhenan. Præfat. in Tert.*

§. 22. Disquiritur etiam de *Separatismo* Tertulliani. Seccessionem fecisse eundem à Catholicis & Orthodoxis, ceu peculiari Secta, & sic malitiose, nos affirmamus. Confessus enim est ipse suum *separatismum*, cum, ceu supra etiam notavimus, in l. adv. Prax. c. 1. scribere non dubitavit, *nos agnitio Paracleti, atq; NB. defensio, disjunxit à Psychicis.* Notamus hic 1. sententiæ divortium, quod Tertullianum distraxit ab Orthodoxis, nimirum doctrinam de Paraclete Montani, quem errorem fundamentalem esse, & blasphemiam Spiritus Sancti, supra diximus. 2. Pertinaciam erroris, quæ ubi perseverat, in schisma & separationem dissentientium exire solet. 3. Disjunctionem actualem, quæ avulsionem & abscissionem unius partis ab alte-

ra infert. 4. Separatarum partium diversa nomina, non sine
 mentis quadam acerbatione à *Tertulliano* usurpata. Nam se at-
 que suos *Spirituales*, Orthodoxos autem *Psychicos* appellavit.
 Sane non nisi scissionem, & separationem spirant verba nostri,
 quæ habet in l. de Monogam. c. 1. *Hæretici*, inquit, *nuptias au-*
ferunt, Psychici ingerunt. Illi nec semel; isti non semel nubunt. &c.
Verum neq; continentia ejusmodi laudanda, quia hæretica est; neq; li-
centia defendenda, quia Psychica est. Illa blasphemat; ista luxu-
riat &c. Penes nos autem, quos Spirituales merito dici facit
agnitio spiritualium charismatum, continentia religiosa est cum licen-
tia verecunda. &c. Sed Psychicis non recipientibus spiritum, ea
quæ sunt spiritus non placent. Sane erexisse Montanistas altare
contra altare, & unitatem Christi discordiis furialibus dissipasse, ut
Augustini formula ex Ep. 162. utar, certum est; interfuisse au-
tem Tertullianum etiam cœtibus istis Montanistarum separatis, ex
l. ejusdem de anim. f. 645. sq. doceri potest. Locus supra §. 5.
 productus est. Renunciabantur enim homini fanatico, di-
 missa plebe, à fanaticis revelationes, visiones, prætensa collo-
 quia cum Christo & angelis, quæ se habuisse nugivendi credi-
 derant; id quod in Orthodoxorum cœtibus neque fiebat, neque
 locum habebat. Non equidem me latet, *B. Cyprianum*, qui *Ter-*
tullianum elogio *Magistri* profequi solitus fuerat, l. 4. Ep. II. ne-
 gasse, dissensum circa quæstionem, utrum illis qui post susce-
 ptum baptismum in adulterii, & fornicationis crimen incidissent,
 pœnitentiæ gratia ab Ecclesia esset facienda? inter dissidentes
 peperisse divulsionem & secessionem, cum *antecessores nostri*, in-
 quit, *quidam de Episcopis istinc in provincia nostra dandam pacem*
mœchis non putaverunt, & in totum pœnitentiæ locum contra adulteria
elauferunt, (inter quos ceu ex supra dictis patet, etiam Tertullia-
nus fuit) non tamen à Coëpiscoporum suorum collegio recesserunt, aut
Catholicæ Ecclesiæ unitatem vel duritie, vel censura sua obstinatione ru-
perunt, ut quia apud alios adulteris pax dabatur, qui non dabat de Ec-
clesiâ separaretur, manente concordie vinculo, & perseverante Catho-
licæ Ecclesiæ individuo sacramento: Sed certo nondum constat, in-
 tellexisse h. l. per antecessores suos *Cyprianum* etiam *Tertul-*
lianum, hominem utique duri, asperi & obstinati ingenii, ceu
 constat,

constat, & Gesselius l. c. etiam concedit, à Separatismi reatu licet eundem liberatum eat; quanquam sic gloriosum Martyrem explicet B. Durrinus de schism. §. 20. sq. Reliquorum etiam Episcoporum alia fuit ratio, quam Tertulliani, qui Montanista & Visionarius fuit, & in Fanaticorum cœtu potius versari maluit, hominum, uti credebat, Spiritualium, quam in cœtu Catholicorum, quos pro Psychicis habuit.

§. 23. Patet hinc, quid de Gesselij l. c. apologia pro Tertulliano habendum sit, quando supra dictis sequentia addit: *Si quid à Montano mutuatus est Tertullianus, non id fidei fuisse existimamus, cujus semper fuit tenacissimus; sed rigidæ ipsius innocentie, & invicto à cupiditatibus animo tribuendum putamus. Lege ejus scripta, & cum stylo rigido rigidos passim in illis conspicias mores: Gratis nimirum hæc ita dici. Ostendimus enim, utique fidei etiam fuisse, quæ à Montano accepit, & hætenus ex ejus sunt producta scriptis. Hæc etiam pertinaciter defendendo, hujusmodi culpæ se reum reddidit, ut ab hæresi absolvi non possit, ceu in articulos fidei, & veræ pietatis impingens. Rigor præterea viri reprehendi potius, quam probari meretur, ceu libertati Christianæ, pro qua Pauli exemplo Gal. 2, 4. sq. acriter certandum, inimicus, & proin minime innocens. Uti zelus ἀλογος, ita & rigor talis datur, Jes. 1, 21. Certe ipse Gesselius ita scribere coactus fuit: *Quare ut Montanus crudelissima fuit auctor disciplina adversus lapsos & pœnitentes: sic ille (Tertullianus) rigidi servator honesti, sectatus nature suæ austeritatem, severissimam, ne dicam immitem probavit disciplinam, quemadmodum intemperans ager crudellem facit medicum. Verum hic non substitit rigidi hujus Viri Montanismus, qui omnia probavit, quæ Paracletus prætenus Montano suggestit, ceu in superioribus ostensum. Et cum Hæresiarchæ hujus crudelissimam disciplinam acerrime asseruit, qui innocentie elogio ornari debeat, certè non appareat. Errorem enim de pœnitentia respectu lapsorum cum nullo salutis periculo, multorum etiam hominum, conjunctum esse, nemo jure statuet. Idem notamus contra Jun. in Tertull. f. 490. quando in fide & doctrina nihil, tantum in disciplina mutasse scribit nostrum.**

§. 24.

§. 24. Nec obstat, quod *Hieronymus* Tertullianum ad *Montani* dogma, non autem ad sceleratam ejus communionem delapsum dicat; & *Augustinus* Tertullianistas, quos in *Novatianos* defuisse opinatur, à *Montanistis* distinguat. *Hieronymum* enim quod attinet, ex subordinatis ille facit opposita, & uno posito alterum citra rationem excludit. Qui enim Tertullianum ad *Montani* dogma lapsum affirmat, non negat hoc ipso ad ejusdem etiam communionem eundem delapsum esse; quod si non ex *Hieronymo*, aliunde tamen sufficienter probatur. Quod *Augustinus* vero Tertullianistas à *Montanistis* distinguat, non probat Tertullianum ad *Montanistarum* cœtum non secessisse, sed duplicis generis errores virum hunc fovisse, quorum alios cum *Montanistis* communes habuit; alios proprios, nec *Montanistis* probatos, ita ut qui hos amplexi sunt, hoc nomine *Tertullianista* dicti fuerint. De quo infra.

§. 25. Denique cum *Tertullianus* Enthusiasum etiam probavit, Extases, cum Christo & Angelis colloquia, visiones &c. quid de errore hoc, & consequenter de ipso erroris hujus Patrono haberi debeat, notabimus ex *Articulis Smalcaldicis* P.III. art.8. de Confess. p.333. *Quid multis*, inquit *B. Lutherus*, *Enthusiasmus* insitus est *Adamo*, & *filiis* ejus, à primo lapsu usq; ad finem mundi, ab antiquo *Dracone* ipsis veneno quodam implantatus & infusus, cui etiam omnium hæresium & *Pseudoprophetarum* originem, vim, vitam & potentiam tribuit, gravissime addens, in hoc nobis esse constanter perseverandum, quod *DEUS* non velit aliter nobiscum agere, nisi per vocale verbum & sacramenta, & quod quicquid sine verbo & scriptis jactatur, ut spiritus, sit ipse *Diabolus*. Ex quo patet, quid de *Tertulliani* *Paracletis*, & quas probavit revelationibus, visionibus, angelicisq; imò cum ipso *Christo* quæ jactantur colloquiis habitis, cujus generis nugæ hodiè adhuc venduntur, sit habendum.



Coll. Miss. A 139, 41